International Labour Organization

EXPLOATAREA MUNCII COPILULUI — CONDAMNARE LA SĂRĂCIE

Rolul și responsabilitățile actorilor sociali implicați în acțiuni de prevenire și combatere a muncii copiilor în Republica Moldova

International Programme on the Elimination of Child Labour (IPEC)

EXPLOATAREA MUNCII COPILULUI — CONDAMNARE LA SĂRĂCIE

Rolul și responsabilitățile actorilor sociali
în acțiunile de prevenire și combatere a muncii copiilor
în Republica Moldova

Chișinău, 2010

International Programme on the Elimination of Child Labour (IPEC)

International Labour Organization (ILO)

Copyright © Organizația Internațională a Muncii 2010

Publicat pentru prima dată în 2010

Publicațiile Organizației Internaționale a Muncii se bucură de drepturi de autor, conform Protocolului 2 al Convenției Universale privind Drepturile de Autor.

Totuși, fragmente scurte din acestea pot fi reproduse fără autorizare, cu condiția că este indicată sursa. Pentru a obține drepturile de reproducere sau traducere, apelați la Biroul de Publicații (Drepturi și Permisiuni), Biroul Internațional al Muncii, CH-1211 Geneva 22, Elveția, sau pe e-mail: pubdroit@ilo.org. Biroul Internațional al Muncii salută astfel de solicitări.

Bibliotecile, instituțiile și alți utilizatori înregistrați de către organizațiile responsabile de drepturile de reproducere, pot face fotocopii în baza licențelor eliberate cu acest scop. Consultați www.ifrro.org pentru a identifica organizația responsabilă de drepturile de reproducere din țara dumneavoastră.

IPEC

Exploatarea muncii copilului – condamnare la sărăcie: Rolul și responsabilitățile actorilor sociali în acțiunile de prevenire și combatere a muncii copiilor în Republica Moldova / Organizația Internațională a Muncii, Programul Internațional pentru Eliminarea Muncii Copilului (IPEC), Geneva: ILO, 2010 — 42 p.

ISBN 978-92-2-824362-8 (print)
ISBN 978-92-2-824363-5 (Web PDF)

International Labour Organization, International Programme on the Elimination of Child Labour (IPEC), Republic of Moldova, social actors, child labour, labour inspection.

Disponibilă în limba română.

Aprecieri

ILO dorește sa mulțumească membrilor Comitetului Național Director pentru eliminarea muncii copilului și consultantului Svetlana Haraz pentru cooperarea și asistența oferită în scrierea acestei broșuri.

Coordonator editorial: Viorica Ghimpu, Manager de program, IPEC în Republica Moldova.

Finanțarea pentru elaborarea acestei broșuri a fost oferită de către Departamentul Muncii al SUA (*Department of Labour*) (Proiectul INT/08/59/USA). Această publicație nu reflectă neapărat opiniile sau politicile Departamentului Muncii al SUA, iar menționarea denumirilor de mărci, produse comerciale sau organizații nu implică aprobarea acestora de către Guvernul Statelor Unite ale Americii.

Termenii folosiți în publicațiile ILO, care sunt în conformitate cu practicile utilizate de către Națiunile Unite și prezentarea materialului care urmează, nu reprezintă exprimarea vreunei opinii, oricare ar fi aceea, cu privire la statutul legal al vreunei țări, regiuni sau teritoriu, la autoritățile acestora ori la delimitarea frontierelor acestora.

Responsabilitatea pentru opiniile exprimate în articolele semnate, aparține în totalitate autorilor acestora și publicarea lor nu reprezintă alinierea Biroului Internațional al Muncii la opiniile exprimate în aceste articole.

Referirile la nume de firme, produse și procese comerciale nu implică sprijinul Biroului Internațional al Muncii, după cum nici omiterea unei anumite firme, produs sau proces nu reprezintă un semn de dezaprobare a acestora.

Publicațiile ILO pot fi obținute prin intermediul unor vânzători mari de cărți, oficiilor locale ale ILO din diferite țări, sau direct de la Biroul Internațional al Muncii, ILO Publications, CH-1211 Geneva 22, Elveția. Cataloagele sau listele publicațiilor noi sunt disponibile gratuit la adresele menționate anterior, prin e-mail: pubvente@ilo.org sau vizitați site-ul web: www.ilo.org/publns

Vizitați site-ul web: www.ilo.org/ipec

CUPRINS:

Lista de abrevieri ..... **VI**

Introducere **1**

CAPITOLUL I.
COPILUL ȘI MUNCA COPILULUI **3**
1.1 Definiții **3**
1.2. Motivele abordării muncii copilului **5**
1.3. Cererea și oferta de forță de muncă infantilă **6**
1.4. Consecințele exploatării muncii copilului **8**
1.5. Educația și munca copilului **10**

CAPITOLUL II.
STRATEGII DE COMBATERE A MUNCII COPILULUI **13**

CAPITOLUL III.
ACTORII PRINCIPALI ȘI ROLUL ACESTORA **16**
3.1. Rolul Guvernului **16**
3.2. Rolul partenerilor sociali (patronatul și sindicatele) **21**
3.3. Rolul Inspecției Muncii **22**
3.4. Rolul autorităților publice locale **23**
3.5. Rolul organizațiilor non-guvernamentale **24**
3.6. Rolul comunității **25**
3.7. Rolul școlii **26**
3.8. Rolul instituțiilor religioase **27**
3.9. Rolul părinților **28**
3.10. Rolul copiilor **29**

CAPITOLUL IV.
MODELE DE PREVENIRE ȘI COMBATERE A MUNCII COPILULUI **31**

ANEXA I.
MODELUL SISTEMULUI DE MONITORIZARE A MUNCII COPILULUI ÎN MOLDOVA **33**

ANEXA II.
PROIECTELE ILO ÎN DOMENIUL PREVENIRII ȘI COMBATERII MUNCII COPILULUI **34**

Lista de abrevieri

ACT/EMP – Biroul Activități pentru Patronate

CND – Comitetul Național Director pentru Eliminarea Muncii Copilului

CNCNC – Comisia Națională pentru Consultări și Negocieri Colective

CNPAC – Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii

EMD – Echipa multidisciplinară

FGMC – Forme Grave ale Muncii Copilului

FNPAIA – Federația Națională a Patronatului din Agricultură și Industria Alimentară

ILO – Organizația Internațională a Muncii

IPEC – Programul Internațional pentru Eliminarea Muncii Copilului

MINUK – Misiunea ONU în Kosovo

MMC – Monitorizarea muncii copilului

ODM – Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului

ONU – Organizația Națiunilor Unite

PROTECT ECE – Proiectul de asistență Tehnică pentru combaterea Exploatării prin muncă și în scopuri sexuale a Copiilor, inclusiv a Traficului de copii, în Europa Centrală și de Est

PNA – Planul Național de Acțiuni

SMMC – Sistemul de Monitorizare a Muncii Copilului

TFU – Traficul de ființe umane

UMMC – Unitatea de monitorizare a muncii copilului

USDOL – Departamentul Muncii al Statelor Unite ale Americii

INTRODUCERE

Publicat în Republica Moldova.

Exploatarea muncii copilului este una dintre cele mai stringente probleme sociale la nivel mondial.

Conform estimărilor Organizației Internaționale a Muncii (ILO)[1], 215 milioane de băieți și fete sunt antrenați în muncă la nivel mondial, iar 115 milioane din acești copii sunt expuși la cele mai grave forme ale muncii copilului.

Pentru Republica Moldova, munca copilului este o problemă complexă atât din cauza sărăciei, cât și din cauza atitudinii tradiționaliste față de implicarea copiilor în diferite munci. Părinții, deseori îi exploatează pe copiii lor, fiind ferm convinși că își educă copiii prin muncă, așa cum au făcut și părinții lor.

Schimbarea atitudinii și a comportamentelor tradiționaliste față de munca copilului poate fi realizată doar într-un cadru organizat și printr-un efort constant și continuu al întregii societăți, care trebuie să evolueze nu doar din punct de vedere economic pentru a elimina acest fenomen.

Fiecare copil trebuie să se bucure de copilărie, iar profesioniștii în protecția drepturilor copilului sunt împuterniciți prin lege să asigure acest lucru prin servicii de calitate oferite copilului și familiei acestuia.

Această broșură a fost elaborată cu **sprijinul Programului internațional pentru eliminarea muncii copilului (IPEC) al ILO** și este adresată tuturor persoanelor relevante (asistenți sociali, pedagogi, inspectori ai muncii, polițiști, medici, psihologi, sindicaliști, patroni, slujitori ai bisericii, reprezentanți ai administrației publice etc.) implicate în acțiuni de prevenire și combatere a muncii copilului, care și-au asumat angajamentul de a contribui la:

- sporirea gradului de conștientizare a efectelor negative ale muncii copilului și mobilizarea la toate nivelele societății;
- asigurarea examinării periodice și sistematice a legislației, statisticii și politicilor cu privire la munca copiilor și luarea unor decizii benefice pentru copiii care muncesc;
- întreprinderea unor măsuri de răspuns la cazuri de muncă a copilului;

[1] Raportul global privind munca copiilor, ILO 2010.[2]

- integrarea aspectelor legate de munca copiilor în mandatele și procesele instituționale ale tuturor partenerilor relevanți.

La realizarea acestei broșuri s-a ținut cont de opiniile membrilor **Comitetului Național Director (CND)**[2] pentru eliminarea muncii copilului1 și ale altor parteneri.

[2] CND a fost instituit în 2004 (Hotărârea Guvernului nr. 495 din 11.05.2004, modificată prin HG nr. 649 din 20.07.2010). CND include următoarele instituții: Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerul Educației, Cancelaria de Stat, Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, Inspecția Muncii, Ministerul Finanțelor, Ministerul Sănătății, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Tineretului și Sportului, Procuratura Generală, Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova, Confederația Națională a Sindicatelor din Moldova, Confederația Națională a Patronatului din Republica Moldova, Centrul Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada", Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului din Moldova, Misiunea OSCE în Moldova și Universitatea de Stat „Alecu Russo" din Bălți. Președintele CND este viceministrul Muncii, Protecției Sociale și Familiei.

CAPITOLUL I.
COPILUL ȘI MUNCA COPILULUI

1.1. Definiții

Copil este considerată orice persoană din momentul nașterii până la vârsta de 18 ani (Legea nr. 338-XIII privind drepturile copilului din 15.12.1994).

Muncă este orice activitate care se încadrează în Sistemul Organizației Națiunilor Unite (ONU) al Conturilor Naționale (1993) sau toate tipurile de producție de piață și anumite tipuri de producție non-piață, inclusiv producerea și prelucrarea produselor primare pentru consumul propriu, construcțiile pentru scopuri proprii și alte produceri de mijloace fixe pentru propria utilizare. Activitățile gospodărești care sunt îndeplinite în cadrul gospodăriei de către sau pentru membrii gospodăriei sunt excluse din această definiție a muncii.

Termenul „**munca copilului"** se referă la munca care:
(a) prezintă un pericol mental, fizic, social sau moral și este dăunătoare pentru copii; și/sau
(b) afectează școlarizarea copiilor prin:

- lipsirea lor de posibilitatea de a frecventa școala,
- obligarea lor să părăsească școala prematur sau
- obligarea lor să se străduiască să combine frecventarea școlii cu muncile excesiv de îndelungate și grele.

Munca copilului se definește prin:

- vârstă;
- durata zilei de muncă
- tipul muncii.

Munca copilului nu înseamnă realizarea unor mici îndeletniciri casnice sau gospodărești și nu include nici participarea copiilor la activități practice, corespunzătoare vârstei și nivelului lor de dezvoltare.

Munca copilului implică unul sau mai multe din următoarele elemente:

- munci prestate de copii sub vârsta minimă *(în Republica Moldova – 16 ani)*;
- condiții de muncă periculoase, care pot avea consecințe imediate sau de lungă durată asupra sănătății copilului;

- număr de ore de lucru care depășește numărul maxim admis de lege *(24 ore pe săptămână pentru copiii în vârstă de 16 ani și 35 ore pe săptămână pentru copiii în vârstă de 17 ani)*;
- folosirea copiilor pentru activități ilegale *(cerșetorie, trafic de droguri, prostituție, pornografie infantilă etc.)*;
- folosirea copiilor în conflicte armate;
- frecventare redusă a școlii (*datorită faptului că copilul nu merge la școală sau este prea obosit, traumatizat din cauza muncii sale, pentru a frecventa școala)*;
- tratament abuziv al angajatorului și utilizarea metodelor de constrângere.

Conform articolului 3 al Convenției ILO nr. 182 privind interzicerea celor mai grave forme ale muncii copiilor și acțiunea imediată în vederea eliminării lor, expresia **„cele mai grave forme ale muncii copilului”** cuprinde:

- Toate formele de sclavie sau alte practici similare sclaviei, precum vânzarea și comerțul cu copii, servitutea pentru datorii, munca forțată și obligatorie, inclusiv recrutarea forțată și obligatorie a copiilor pentru folosirea lor în conflicte armate.
- Utilizarea, recrutarea și oferirea copiilor în scopul prostituării, producerii de materiale pornografice sau pentru spectacole pornografice.
- Utilizarea, recrutarea sau oferirea unui copil în scopul unor activități ilicite, mai ales pentru producția și traficul de stupefiante, așa cum le definesc convențiile internaționale pertinente.
- Muncile care, prin natura lor sau prin condițiile în care se exercită, sunt susceptibile să dăuneze sănătății, securității și moralității copilului[3].

Trafic de ființe umane – recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea de persoane, prin amenințare cu forța sau prin folosirea forței ori a unor alte mijloace de constrângere: prin răpire, fraudă, înșelăciune, abuz de putere sau de situație de vulnerabilitate; ori prin darea/primirea de bani sau de beneficii de orice gen, pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane, în scopul exploatării acesteia”.[4]

[3] Convenția ILO nr. 182 a fost ratificată de către Republica Moldova la 14.02.2002.
[4] Articolul 2, punctul 1 din Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane nr. 241-XVI din 20.10.2005.

CAPITOLUL I.
COPILUL ȘI MUNCA COPILULUI

Trafic de copii – recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea unui copil în scop de exploatare, chiar dacă aceste acțiuni nu se realizează prin amenințare cu forța sau prin folosirea forței ori a unor alte mijloace de constrângere, prin răpire, fraudă, înșelăciune, abuz de putere sau de situație de vulnerabilitate ori prin darea sau primirea de bani ori de beneficii de orice gen pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra copilului.[5]

1.2. Motivele abordării muncii copilului

Cea mai eficientă abordare în prevenirea și combaterea muncii copilului este realizată prin: promovarea muncii decente pentru adulți, accesul la rețelele de securitate socială, accesul la învățământul obligatoriu universal și monitorizarea sistematică a locurilor unde ar putea lucra copiii (școli, familii, comunități) prin care părțile implicate[6] identifică copiii și-i ajută pe aceștia să acceseze serviciile, care le-ar îmbunătăți viața și le-ar oferi alternative de muncă mai bune

Munca copilului are diverse consecințe grave, precum urmează:

- Familiile copiilor implicați în munca copilului ***nu pot*** să depășească sărăcia. Doar o educație bună contribuie la depășirea sărăciei.[7]
- Maladii, accidente, consecințe fizice și psihologice imediate și de termen lung.
- Pierderea oportunităților de a învăța și a capacității de auto-întreținere pe termen lung.
- Imaginea țării este afectată pe plan internațional, iar exporturile pot fi afectate de percepția muncii copilului în lanțul de aprovizionare.

Convenția ONU privind Drepturile Copilului (1989) stabilește că statele-părți la Convenție recunosc dreptul copilului de a fi protejat împotriva exploatării economice și de la îndeplinirea oricărei munci care este susceptibilă să fie periculoasă, să influențeze educația copilului sau să fie dăunătoare pentru sănătatea sau dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială a copilului.

[5] Articolul 2, punctul 2 din Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane nr. 241-XVI din 20.10.2005.
[6] Membrii echipelor multidisciplinare (cadre didactice, asistenți sociali comunitari, psihologi, lucrători medicali, educatori de la egal la egal, polițiști etc.) pot fi antrenați în monitorizarea muncii copiilor.
[7] http://www.ilo.org/public/english/region/asro/bangkok/apec/

Convenția ILO nr. 138 privind vârsta minimă de încadrare în muncă (1973) prevede că vârsta minimă de încadrare în muncă nu trebuie să fie sub vârsta de finisare a studiilor obligatorii, care constituie, în general, 15 ani.

Convenția ILO nr. 182 privind cele mai grave forme ale muncii copilului (1999) se referă la astfel de practici cum ar fi utilizarea copiilor în sclavie, munca forțată, trafic, sclavie pentru datorii, prostituție, pornografie, recrutarea forțată sau obligatorie pentru conflicte armate și diferite forme de muncă periculoasă. Fiecare stat care a ratificat Convenția 182 trebuie să ia măsuri imediate și eficiente pentru a asigura interzicerea și eliminarea celor mai grave forme ale muncii copilului, în mod urgent.

1.3. Cererea și oferta de forță de muncă infantilă

Există atât cerere cât și ofertă de forță de muncă infantilă.

Motivele cererii de forță de muncă infantilă sunt următoarele:

- ***Forță de muncă ieftină:*** Unii angajatori preferă să angajeze copii, deoarece copiii pot să accepte o plată mai mică decât adulții.
- ***Forță de muncă docilă:*** Copiii sunt considerați de către angajatori o forță de muncă flexibilă, ușor de influențat și controlat.
- ***Degetele agile:*** Mâinile mici ale copiilor pot fi considerate mai abile pentru anumite sarcini (de exemplu, pentru plivitul unor anumite culturi, deși această ipoteză este greșită).
- ***Forță de muncă de calificare joasă:*** Munca care nu necesită calificare, pregătire specială poate fi îndeplinită și de copii.
- ***Remunerare la volum:*** În sectoarele în care plata pentru lucrările efectuate este bazată pe volumul de lucru, copiii ajută alți membri ai familiei.
- ***Insuficiența ofertei de forță de muncă adultă:*** În gospodărie sau localitate ar putea exista o insuficiență a ofertei de forță de muncă a adulților, care conduce la utilizarea muncii copiilor (munca sezonieră și casnică).
- ***Scopuri ilicite:*** Există o cerere pentru utilizarea copiilor în scopuri ilicite (de exemplu, traficul de droguri, industria sexului), care în multe cazuri este legată de traficul de copii.

CAPITOLUL I.
COPILUL ȘI MUNCA COPILULUI

Principalele motive pentru existența ofertei de forță de muncă infantilă sunt următoarele:

- **Insuficiența de locuri de muncă decente, sărăcia și vulnerabilitatea**

  Lipsa opțiunilor de mijloace de trai pentru gospodării rezultă în sărăcie și vulnerabilitate. Trimiterea copiilor la lucru poate fi una din puținele opțiuni de supraviețuire care le-a rămas părinților, îngrijitorilor sau tutorilor. În anul 2009 nivelul sărăciei în Republica Moldova a constituit 26,3%[8].

- **Contextul familial**

  Unii părinți consideră că copilul este un membru al familiei care se maturizează prin asumarea rolurilor și responsabilităților, inclusiv prin participarea la diverse activități gospodărești. Sunt părinți care nu cunosc sau ignorează daunele cauzate de munca copiilor lor, convinși că aceștia învață și acumulează experiență.

- **Consumul de alcool în familie, violența și abuzul asupra copiilor**

  Problemele cu care se confruntă familiile se răsfrâng în mod inevitabil asupra copiilor. Uneori părinții, sub influența alcoolului, își maltratează copiii, considerându-i o povară sau chiar cauza nereușitei lor în viață. Copii sunt nevoiți să se întrețină singuri, ieșind în stradă la cerșit, sunt obligați să presteze servicii sexuale cu plată sau să-și petreacă timpul la gunoiște, pentru a-și asigura hrana și îmbrăcămintea. Copiii sunt expuși la un șir de pericole, fiind lipsiți total de protecție din partea familiei.

- **Menținerea unor tradiții și prejudecăți**

  Numeroase expresii populare reflectă opinia societății în ce privește antrenarea copiilor în diverse munci: „de muncă nimeni nu moare", „munca l-a făcut pe om", „cine muncește acela are" etc. Astfel, munca copilului este adânc înrădăcinată în obiceiuri și tradiții, încât nici părinții, nici copiii nu realizează că aceste practici încalcă drepturile copilului, periclitând viitorul decent al acestuia.

[8] Ministerul Economiei, 2010.

- **Migrația**

  Consecințele migrației pentru copiii lăsați acasă în grija unui singur părinte, a familiei extinse sau a vecinilor, sunt grave: copiii abandonează școala, îngrijesc de frații/surorile mai mici, de bunicii în etate, prelucrează pământul, cresc animalele, muncesc la negru etc. Remitențele sunt folosite pentru acoperirea datoriilor, rezolvarea necesităților fundamentale sau îngrijirea buneilor bolnavi. În 2007 erau peste 200 mii de copii cu un părinte peste hotare, adică un copil din patru.[9]

- **Accesul limitat la educație**

  Oricare ar fi motivul accesului limitat la educație (sărăcia, lipsa școlii în comunitate, distanța etc.), acest fapt sporește atractivitatea muncii pentru copii. Copiii de vârstă mai mare, deseori abandonează școala, pentru a-și susține familia, inclusiv pentru a asigura frecventarea școlii de către frații și surorile mai mici. Fenomenul îi afectează pe copiii din familiile sărace și pe cei excluși cultural și social.

- **Calitatea și relevanța educației**

  Percepțiile negative ale calității și relevanței educației din partea părinților/îngrijitorilor/tutorilor sau a copiilor pot face opțiunea de a lucra mai atractivă în comparație cu frecventarea școlii.

- **Dorința de a munci**

  Uneori, copiii își manifestă dorința lor de a munci pentru a câștiga bani de buzunar, mai multă independență sau pentru a-și ajuta familia.

1.4. Consecințele exploatării muncii copilului

Munca copilului îl lipsește pe acesta de bucuriile copilăriei și constituie un obstacol în calea dezvoltării lui fizice, emoționale și sociale. Munca copilului pune în primejdie moralitatea, securitatea și sănătatea copilului, care deseori sunt dificil sau imposibil de recuperat.

Consecințele fizice, psiho-sociale și comportamentale ale formelor grave ale muncii copilului sunt prezentate în tabelul de mai jos[10]:

[9] *Evaluarea sistemului de îngrijire a copilului în Republica Moldova*. Raport final. UNICEF, 2009.
[10] IPEC; CNPAC: *Ghid de monitorizare a muncii copilului*. Chișinău, ILO, 2006. Disponibil la: http://www.ilo.org/ipecinfo/product/viewProduct.do?productId=14662

CAPITOLUL I.
COPILUL ȘI MUNCA COPILULUI

Cele mai Grave Forme ale Muncii Copilului	Consecințe fizice	Consecințe psiho-sociale	Consecințe comportamentale
Munci intolerabile			
a. toate formele de sclavie și practicile similare.	• parametri fizici scăzuți(subdezvoltare fizică, malnutriție, boli somatice); • surmenaj fizic și psihic; • parametri ai abuzului fizic (entorse, luxații, fracturi, arsuri, contuzii, echimoze etc.).	• inadaptare și/sau abandon școlar; • analfabetism; • anxietate crescută, fobii; • imagine de sine scăzută; • marginalizare socială; • vulnerabilitate față de abuz (fizic, emoțional, sexual, neglijare).	• fuga de acasă, vagabondaj; • servitute și umilință; • comportament autodistructiv; • izolare; • simptome nevrotice (enureză, insomnii, coșmaruri).
b. utilizarea, recrutarea sau oferirea unui copil în scopul prostituării, producției de material pornografic	boli infecțioase (TBC, hepatite, boli de piele, cu transmitere sexuala, HIV/SIDA);	• atitudine negativă față de propria sexualitate; • anxietate; • neîncredere în sine și în alții; • lipsa respectului de sine.	• consum de alcool, droguri; • frică de a rămâne cu persoane necunoscute; • simptome nevrotice; • tendințe suicidale; • comportament isteric; • sensibilitate sporită la atingeri și contacte fizice; • comportament seducător.
c. utilizarea, recrutarea sau oferirea unui copil în scopul unor activități ilicite.	• tulburări sexuale. • surmenaj fizic și psihic; • parametri ai abuzului fizic (entorse, luxații, fracturi, arsuri, contuzii, echimoze).	• vulnerabilitate față de abuz; • agresivitate; • frică de contacte sociale (dificultăți în stabilirea relațiilor, neîncredere în oameni, suspiciune).	• consum de alcool, droguri; • vocabular specific; • deprindere de a minți; • adaptabilitate înaltă; • comportament evitant; • delincvență.

Munci periculoase **d.** muncile care prin natura lor sau prin condiţiile în care se exercită sunt susceptibile să dăuneze sănătăţii, securităţii şi moralităţii copilului	• parametri fizici scăzuţi • surmenaj fizic şi psihic; • parametri ai abuzului fizic • vătămări fizice, invaliditate; • boli infecţioase (TBC, hepatite, boli de piele, cu transmitere sexuala, HIV-SIDA).	• vulnerabilitate faţă de abuz (fizic, emoţional, sexual, neglijare); • agresivitate; • caracter depresiv; • anxietate sporită; • inadaptarea şi/sau abandon şcolar; • analfabetism; • autoapreciere scăzută; • dezvoltare psihologică prematură.	• fuga de acasă, vagabondaj; • pasivitate, umilinţă, supunere şi vulnerabilitate; • duritate (comportamente deviante, inadaptive).

Munca copilului are numeroase consecinţe negative pentru copil, iar unele dintre ele pot fi extrem de traumatizante şi îl pot lipsi pe copil de plăcerea de a trăi (de exemplu, în cazuri de exploatare sexuală violentă). Totuşi, când abordăm situaţia copilului este important nu doar să identificăm necesităţile acestuia, dar şi să evaluăm potenţialul de recuperare a copilului. O parte a acestui potenţial poate deriva chiar din experienţa copilului de prestare a muncii. De exemplu, un copil traficat, care cânta pe străzi în scopuri de cerşetorie, s-a dovedit a avea o voce frumoasă şi a fost referit la o şcoală de muzică, ca parte a procesului de recuperare. Totuşi, persoanele care oferă îngrijire trebuie să fie atente pentru ca actualizarea experienţei de muncă a copilului să nu actualizeze şi posibila traumă inerentă acesteia.

1.5. Educaţia şi munca copilului

Accesul copiilor la educaţie este strâns legat de eliminarea muncii copilului. Dacă **educaţia** este obligatorie, gratuită şi de bună calitate, aceasta poate contribui substanţial la reducerea muncii copilului. Atunci, **munca copilului** reprezintă un obstacol major pentru educaţie, deoarece băieţii şi fetele care lucrează nu pot frecventa şcoala sau au rezultate foarte slabe. Cu cât mai mult timp lucrează un copil cu atât este mai puţin probabil ca el/ea să frecventeze şcoala.Copiii care muncesc o fac în detrimentul instruirii sale, absentând frecvent sau, într-un final, abandonând şcoala. Şcolarizarea acestor copii este o problemă dificilă şi complexă. Sistemul şcolar din Moldova nu răspunde necesităţilor copiilor care încep şcoala mai târziu, a căror şcolarizare a fost întreruptă sau care sunt repetenţi, deseori, din cauza implicării în diferite munci.

CAPITOLUL I.
COPILUL ŞI MUNCA COPILULUI

Programul şcolar este structurat în termeni de ani şi clase, iar flexibilitatea nu este o trăsătură tipică a sistemului de educaţie în masă.[11]

Potrivit Legii învăţământului din 1995 *„durata învăţământului general obligatoriu este de 9 ani. Frecventarea obligatorie a şcolii încetează la sfârşitul anului de învăţământ în care elevul atinge vârsta de 16 ani”*, vârstă care în Republica Moldova constituie **vârsta minimă de angajare.** Însă, este dificil de a contracara fenomenul muncii copilului doar printr-o prevedere legală. Totodată nu putem afirma că educaţia obligatorie este soluţia exhaustivă pentru eliminarea muncii copilului, în special când mecanismele de aplicare a legislaţiei pertinente lipsesc.

În conformitate cu articolul 23 al **Declaraţiei Universale a Drepturilor Omului**, educaţia este un drept universal al omului. Educaţia ajută persoanele să-şi găsească un loc de muncă decent la o etapă mai târzie a vieţii.

Munca decentă se referă la oportunităţile femeilor şi bărbaţilor de a obţine un loc de muncă în condiţii de libertate, echitate, securitate şi demnitate umană – precondiţii pentru dezvoltarea economică a unei naţiuni în ansamblu.

Obiectivul doi de Dezvoltare al Mileniului (ODM) este de a asigura până în 2015 copiii de pretutindeni, atât băieţii cât şi fetele, cu posibilitatea să finiseze un ciclu complet de studii primare. Cel de-al treilea ODM urmăreşte eliminarea diferenţelor de gen în educaţie până în 2015. Aceste deziderate pot fi atinse doar prin eliminarea factorilor care generează munca copilului şi care nu permit familiilor să-şi trimită copiii la şcoală.[12]

[11] IPEC: *Child labour: a textbook for university students (Munca copilului: manual pentru studenţi de la universităţi)*. Geneva, ILO, 2004. Disponibil la: http://www.ilo.org/ipecinfo/product/viewProduct.do?productId=174

[12] *World Day Against Child Labour 2008: “Education: The Right Response to Child Labour” (Ziua Mondială de Combatere a Muncii Copilului 2008: “Educaţia – soluţia necesară în combaterea muncii copilului”).* Vizitaţi: http://www.ilo.org/ipec/Campaignandadvocacy/WDACL/2008/lang--en/index.htm

CAPITOLUL I.
COPILUL ŞI MUNCA COPILULUI

Guvernele poartă responsabilitatea principală pentru asigurarea exercitării dreptului la educaţie al tuturor copiilor şi eliminarea celor mai grave forme ale muncii copiilor. Conform prevederilor incluse în Foaia de parcurs privind realizarea obiectivului de eliminare a celor mai grave forme ale muncii copiilor până în 2016[13], adoptată prin aclamare în cadrul **Conferinţei Globale privind Munca Copilului din 2010**[14], acţiunile guvernelor în domeniul educaţiei şi instruirii ar trebui să fie ghidate de următoarele priorităţi ale politicilor:

- Extinderea şi îmbunătăţirea accesului la educaţia obligatorie gratuită şi calitativă pentru toţi copiii, cu accent special pe fete, şi asigurarea înrolării în învăţământul de zi a tuturor copiilor sub vârsta minimă de angajare, inclusiv, dacă este cazul şi dacă este în conformitate cu standardele internaţionale în domeniul muncii, a înrolării în învăţământul profesional şi tehnic.
- Adoptarea unor strategii pentru anularea cheltuielilor care reprezintă un obstacol în obţinerea educaţiei, în special, a taxelor de şcolarizare şi a cheltuielilor pentru rechizite şcolare.
- Adoptarea strategiilor pentru: (i) a încuraja şi a monitoriza frecventarea şcolii, retenţia şi reintegrarea, de exemplu, prin intermediul burselor şcolare şi a programelor de alimentare în cadrul şcolii, pentru a ajuta familiile sărace să-şi reducă cheltuielile pentru educaţie şi (ii) a crea un mediu de studii prietenos copilului, în care acesta să fie protejat de abuz, violenţă şi discriminare.
- Elaborarea unor planuri şi mecanisme concrete pentru a satisface nevoile copiilor implicaţi în cele mai grave forme ale muncii copiilor, în conformitate cu Convenţia ILO nr. 182 şi sprijinirea tranziţiei lor la educaţie sau instruire profesională corespunzătoare.

Partenerii sociali (sindicatele şi patronatul) şi alte organizaţii ale societăţii civile şi organizaţiile internaţionale au un rol important în promovarea şi susţinerea acestor acţiuni.

[13] Acest obiectiv a fost aprobat de constituenţii ILO din 183 de state-membre şi organizaţiile sindicale şi patronale. El a fost adoptat de Organismul de conducere al ILO în noiembrie 2006.

[14] Conferinţa Globală privind Munca Copilului din 2010„Spre o lume liberă de munca copiilor. Foaia de parcurs până în 2016" a avut loc în perioada 10-11 mai 2010 la Haga.
Vizitaţi: http://www.ilo.org/ipec/Campaignandadvocacy/GlobalChildLabourConference/lang--en/index.htm

CAPITOLUL II.
STRATEGII DE COMBATERE A MUNCII COPILULUI

În toate acţiunile sale guvernele, organizaţiile patronale şi sindicale, organizaţiile non-guvernamentale şi internaţionale ar trebui să acorde o atenţie deosebită celor mai vulnerabili copii, precum şi condiţiilor care cauzează vulnerabilitatea acestora, ţinând cont de interesul superior al copiilor şi luând în considerare opiniile copiilor şi ale familiilor lor.

Deoarece munca copilului are mai multe cauze, strategiile de combatere a muncii copilului trebuie să poarte un caracter multidimensional.

Mai întâi se recurge la **prevenirea muncii copilului**[15]. Depăşirea sărăciei familiei prin accesul adulţilor la oportunităţi de muncă decentă şi reţele de siguranţă socială, inclusiv granturi şi credite, diminuează necesitatea copiilor de a lucra. Inspectarea sau monitorizarea regulată a locurilor unde copii pot să muncească, de asemenea poate contribui la prevenirea muncii copilului.

Pentru schimbarea atitudinilor tradiţionaliste, este necesară **sporirea gradului de conştientizare** a efectelor negative ale muncii copilului şi **mobilizarea socială** la toate nivelele societăţii.

Intervenţia directă în vederea **retragerii copiilor care muncesc** este o acţiune importantă întreprinsă de către organele abilitate de stat, ONG-uri, precum şi de părinţi/îngrijitori/tutori. În afară de asistenţa socială, psihologică şi măsurile de asistenţă medicală, copiii ar putea să aibă nevoie de asistenţă didactică sau de orientare şi instruire profesională.

O altă strategie constă în **protecţia adolescenţilor care au depăşit vârsta minimă de încadrare în muncă** (16 ani conform legislaţiei naţionale), dar care nu au împlinit 18 ani, asigurând ca ei să nu fie încadraţi în munci periculoase. Încadrarea acestor copii în munci periculoase se consideră munca copilului.

[15] Sintagma „copii preveniţi de a intra în FGMC" face referire la copiii care nu muncesc, dar sunt fie a) fraţi/surori ai unui copil care munceşte sau a muncit, fie b) expuşi unui risc înalt de a fi exploataţi. Pentru a fi consideraţi preveniţi, aceşti copii trebuie să beneficieze direct de servicii de informare, servicii educaţionale şi activităţi de resocializare.

O **bază solidă de cunoștințe** privind munca copilului și accentul pe **aspectele de gen și discriminare** constituie elemente de bază ale unei strategii de combatere a acesteia. Combaterea inegalităților de gen și a altor forme de discriminare, care marginalizează fetele și copiii de anumite etnii reprezintă deseori o prioritate în cadrul strategiilor de combatere a muncii copilului. De asemenea, este important să se pună un accent regional pe localitățile care sunt mai puțin dezvoltare din punct de vedere economic.În ansamblu, strategiile de reducere a sărăciei care se axează pe ameliorarea situației persoanelor sărace și ale grupurilor marginalizate reprezintă unul din cele mai importante mijloace de reducere a muncii copilului. Eliminarea muncii copilului este deseori realizată concomitent cu reducerea sărăciei prin dezvoltarea economică.

Educația trebuie să fie în centrul strategiilor de combatere a muncii copilului. Asigurarea accesului la educație este esențială, dar trebuie să fie combinată cu stimulente pentru frecventarea școlii, de exemplu, sub forma unor programe de alimentare în cadrul școlii, organizarea activităților extracurriculare, scutirea de taxele pentru asociațiile părintești, fundațiile școlii și chiria manualelor școlare și asigurarea copiilor cu ocupații în timpul vacanțelor. Alternativele educației formale sau accentul pe îmbunătățirea calității educației și instruirea cadrelor didactice, serviciile sociale pentru persoanele vulnerabile, reprezintă variabile indispensabile ale ecuației respective.

Îmbunătățirea legislației, elaborarea politicilor și implementarea acestora constituie un fundal necesar pentru orice strategie de ameliorare a situației muncii copilului.

O abordare mai eficientă **problema muncii copilului ar trebui să fie integrată în cadrul mai larg al strategiei de dezvoltare a țării** în mod indirect, prin acțiuni care au alte obiective în prim plan, dar care pot ajuta la îmbunătățirea situației legată de munca copilului.

CAPITOLUL II.
STRATEGII DE COMBATERE A MUNCII COPILULUI

Probleme legate de munca copilului pot fi integrate la mai multe nivele:

- nivelul de politici naționale și locale;
- nivelul de ramură sau la locul de muncă;
- nivelul regional sau sub-regional;
- nivelul de alianțe de organizații implicate în programe legate de bunăstarea copilului.

Guvernul, partenerii sociali (sindicatele şi patronatul), organizaţiile non-guvernamentale, mass-media şi alţi membrii ai societăţii sunt potenţialii agenţi ai schimbării care pot influenţa formarea, instruirea şi dezvoltarea copilului prin: protecţie, sprijin, colaborare, cooperare, informare, sensibilizare etc.

În acţiunile de mobilizare pentru soluţionarea problemelor legate de munca copilului, fiecare actor social poate contribui efectiv la realizarea scopului propus. Pentru aceasta este importantă definirea rolului şi competenţei fiecăruia întru coordonarea eforturilor.

3.1. Rolul guvernului

Pe plan mondial guvernele cooperează şi participă la mişcarea internaţională de combatere a muncii copilului, prin acţiunea imediată în vederea realizării prevederilor convenţiilor ratificate.

Guvernul Republicii Moldova s-a angajat să elimine munca copiilor şi a ratificat[16]:

- Convenţia ONU cu privire la drepturile copilului (26.01.1993)
- Convenţia ILO nr. 138 privind vârsta minimă (21.09.1999)
- Convenţia ILO nr. 182 privind cele mai grave forme ale muncii copilului (14.02.2002)
- Protocolul facultativ al ONU la Convenţia cu privire la drepturile copilului, referitor la vânzarea de copii, prostituţia şi pornografia infantilă (12.04.2007)
- Convenţia ONU împotriva criminalităţii transnaţionale organizate (16.09.2005)
- Protocolul ONU privind prevenirea, reprimarea şi pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor şi copiilor, adiţional la Convenţia ONU împotriva criminalităţii transnaţionale organizate (16.09.2005)
- Convenţia Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de fiinţe umane (19.05.2006).

[16] http://www.ilo.org/ilolex/english/convdisp1.htm (în engleză) şi www.ilo.org/ilolex/russian/docs/convdisp1.htm (în rusă).

CAPITOLUL III.
ACTORII PRINCIPALI ŞI ROLUL ACESTORA

Comitetul Naţional Director (CND) pentru eliminarea muncii copilului[17] instituit în 2004, în conformitate cu primul **Memorandum de Înţelegere** între Guvernul Republicii Moldova şi ILO-IPEC[18], a promovat mai multe amendamente ale actelor juridico-normative, care vizează protecţia copiilor împotriva exploatării şi asigurarea lor cu sprijinul necesar, inclusiv:

- Legea privind prevenirea şi combaterea traficului de fiinţe umane, nr. 241-XVI din 20.10.2005
- Legea cu privire la Inspecţia Muncii, nr. 140-XV din 10.05.2001
- Legea cu privire la prevenirea şi combaterea violenţei în familie, nr. 177 din 11.03.2008
- Codul contravenţional, nr. 218 din 24.10.2008
- Legea cu privire la migraţia de muncă, nr. 180-XVI din 10.07.2008
- Legea securităţii şi sănătăţii în muncă, nr. 186-XVI din 10.07.2008 etc.

Activităţile orientate spre combaterea muncii copiilor au fost integrate în Programul de Ţară privind Munca Decentă pentru 2008-2011, Planul Naţional de Acţiuni (PNA) pentru prevenirea şi combaterea traficului de fiinţe umane pentru 2008-2009, PNA cu privire la Sistemul Naţional de Referire pentru protecţia şi asistenţa victimelor şi potenţialelor victime ale traficului pentru 2009-2011 şi PNA privind prevenirea şi combaterea violenţei împotriva copiilor pentru 2009-2011[19].

În ultimii ani, partenerii sociali au promovat următoarele convenţii colective şi coduri de conduită:

- Convenţia colectivă (nivel naţional) cu privire la eliminarea FGMC în Moldova şi Lista de lucrări interzise pentru copii (iulie 2007)
- Codul de conduită pentru patroni privind eliminarea FGMC în agricultură şi industria alimentară (decembrie 2007)

[17] Anterior CND pentru ILO-IPEC. Preşedintele CND este viceministrul Muncii, Protecţiei Sociale şi Familiei. Vezi nota de subsol nr. 2.
[18] Primul Memorandum de înţelegere a fost aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 394 din 15.04.2004.
[19] Pentru documentare privind legislaţia naţională accesaţi http://www.justice.md

- Codul de conduită privind eliminarea FGMC pentru angajatorii din toate sectoarele (decembrie 2008)
- Convenția colectivă în ramura construcțiilor pentru anii 2009-2013, care conține prevederi privind combaterea FGMC (iulie 2009)
- Convenția colectivă în ramura transporturilor pentru anii 2010-2013, care conține prevederi privind combaterea FGMC (iulie 2009)

În plus, Comisia națională pentru consultări și negocieri colective (CNCNC) a aprobat crearea Consiliului de specialitate permanent privind munca copilului[20].

Pe 20.11.2009 a intrat în vigoare un **nou Memorandum de înțelegere** pentru eliminarea muncii copiilor între ILO și Guvernul Republicii Moldova[21]. Acesta are efect juridic pentru o perioadă de cinci ani și va fi extins automat pentru o altă perioadă de cinci ani.

Măsurile de mai sus vor stimula în continuare utilizarea eficientă a experienței, a angajamentului și a resurselor existente ale tuturor partenerilor interesați, în competența cărora intră prevenirea și eliminarea FGMC în Republica Moldova.

Pentru a preveni munca copilului și a asigura eliminarea progresivă a formelor grave ale muncii copilului până în 2016, acțiunile Guvernului Republicii Moldova trebuie să fie ghidate de mai multe priorități ale politicilor

Guvernul poate asigura punerea în aplicare a unei legislații naționale protectoare prin:

- Întreprinderea acțiunilor în vederea implementării Declarației ILO privind principiile și drepturile fundamentale la locul de muncă (1998), prevederilor Convențiilor ILO privind combaterea muncii copilului și a Convenției ONU privind drepturile copilului (CDC), precum și protocoalelor opționale la CDC.
- Adoptarea și asigurarea aplicării legislației naționale împotriva muncii copiilor și a celor mai grave forme ale acesteia, în special, asigurând respectarea acestor drepturi pentru toți copiii, fără excepție, și asigurând difuzarea pe scară largă a informațiilor referitoare la legislația pertinentă;

[20] Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea acestui Consiliu al CNCNC a fost aprobat în iulie 2010.
[21] Noul Memorandum a fost semnat la 10.08.2009 și aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 682 din 13.11.2009.

CAPITOLUL III.
ACTORII PRINCIPALI ȘI ROLUL ACESTORA

- Elaborarea și implementarea planurilor de acțiune naționale intersectoriale pentru eliminarea celor mai grave forme ale muncii copiilor, în calitate de prioritate, în consultare cu partenerii sociali și luând în considerare punctele de vedere ale celorlalte părți;
- Revizuirea și actualizarea periodică a listelor naționale ale muncilor periculoase interzise pentru copii, în consultare cu partenerii sociali;
- Asigurarea accesului la justiție de către copii și familiile acestora, inclusiv prin asigurarea faptului că sistemele și procesele de justiție sunt prietenoase copilului;
- Aplicarea sancțiunilor corespunzătoare împotriva părților care au aplicat cele mai grave forme ale muncii copilului, consolidarea mecanismelor de inspecție și monitorizare, care identifică astfel de cazuri și documentarea cazurilor de judecată. O atenție deosebită trebuie acordată consolidării inspecției muncii, inclusiv cu privire la sănătatea și securitatea la locul de muncă.

Sărăcia este cauză și efect a muncii copilului. Învățătura este recunoscută ca cea mai bună soluție pentru eliminarea muncii copilului. Serviciile publice, responsabile pentru educație și instruire trebuie să-și asume rolul de lideri și să întreprindă eforturi sistematice pentru a rupe cercul vicios al sărăciei prin:

- Extinderea și îmbunătățirea accesului la educația obligatorie gratuită și calitativă pentru toți copiii, cu accent special pe fete, și asigurarea înrolării în învățământul de zi a tuturor copiilor sub vârsta minimă de angajare, inclusiv, dacă este cazul și dacă este în conformitate cu standardele internaționale în domeniul muncii, a înrolării în învățământul profesional și tehnic;
- Adoptarea unor strategii pentru anularea cheltuielilor care reprezintă un obstacol în obținerea educației, în special a taxelor de școlarizare și a cheltuielilor pentru rechizite școlare;
- Adoptarea strategiilor pentru: (i) a încuraja și a monitoriza frecventarea școlii, retenția și reintegrarea, de exemplu, prin intermediul burselor școlare și a programelor de alimentare în cadrul școlii pentru a ajuta familiile sărace să-și reducă cheltuielile pentru educație[22], și (ii) a crea un mediu de învățare prietenos copilului, în care copiii să fie protejați de abuz, violență și discriminare;

[22] Consultați publicația *"Rethinking school feeding. Social safety nets, child development and the education sector"*, Banca Mondială, 2009.

- Elaborarea unor planuri și mecanisme concrete pentru a satisface nevoile copiilor implicați în cele mai grave forme ale muncii copiilor, în conformitate cu Convenția ILO nr. 182 și sprijinirea tranziției lor la educație sau instruire profesională corespunzătoare.

Instituțiile publice pot crea un mediu social protector, care ar asigura prevenirea și eliminarea formelor grave ale muncii copilului prin:

- Implementarea strategiilor, politicilor și programelor care oferă acces la și oferă servicii sociale și de sănătate pentru gospodăriile vulnerabile și cele excluse social, copiii greu accesibili, și copiii cu nevoi speciale, acolo unde este posibil, inclusiv un plafon de bază de protecție socială;
- Combaterea discriminării care contribuie la fenomenul muncii copiilor;
- Sprijinirea capacității familiilor de a proteja copiii lor prin elaborarea unui sistem de protecție socială, de exemplu, prin intermediul sistemelor de transfer de numerar; lucrări publice, acces la credit, scheme de asigurări și de economii;
- Consolidarea și implementarea cadrelor naționale de protecție pentru a proteja copiii de exploatare;
- Asistarea victimelor celor mai grave forme ale muncii copiilor pentru a preveni reîncadrarea lor în munca copiilor.

Toate politicile privind piața muncii trebuie să abordeze atât necesitatea adulților de a obține venit cât și necesitatea copiilor de a fi școlarizați, astfel încât aceste politici să nu încurajeze, din greșeală, ocuparea copiilor de rând cu adulții sau în locul acestora. Prin urmare, lipsa oportunităților de muncă decentă pentru adulți ar trebui să fie soluționată de către serviciile publice competente prin intermediul următoarelor acțiuni:

- Întreprinderea acțiunilor pentru a promova o piață a muncii care funcționează bine, precum și accesul la formare profesională pentru adulți și tineri în vârstă aptă de muncă care corespunde cu necesitățile actuale și viitoare ale pieței forței de muncă astfel încât să faciliteze tranziția de la școală la locul de muncă;
- Sprijinirea creării locurilor de muncă și promovarea muncii decente și productive pentru adulți și tineri de vârstă aptă de muncă, care să fie în concordanță cu principiile și drepturile fundamentale la locul de muncă;

CAPITOLUL III.
ACTORII PRINCIPALI ȘI ROLUL ACESTORA

- Întreprinderea acțiunilor pentru reglementarea și formalizarea economiei informale în care se produc cele mai multe cazuri de exploatare prin cele mai grave forme ale muncii copiilor, inclusiv prin consolidarea inspecției de stat a muncii și a sistemelor și capacităților de aplicare;
- Crearea unui mediu, împreună cu partenerii sociali, care are ca scop combaterea muncii copiilor în lanțurile de aprovizionare.

3.2. Rolul partenerilor sociali (patronatul și sindicatele)

Reprezentanților patronilor și organizațiilor sindicale le revine un rol important atât în prevenirea și combaterea muncii copilului[23], în general, cât și în atingerea obiectivul de eliminare a celor mai grave forme ale muncii copiilor până în 2016 pe plan global.

Conform foii de parcurs privind realizarea obiectivului de eliminare a celor mai grave forme ale muncii copiilor până în 2016, în eforturile sale de combatere a muncii copilului, partenerii sociali ar trebui să se ghideze de următoarele acțiuni prioritare:

- Întreprinderea unor măsuri imediate și eficiente care țin de competența lor pentru interzicerea și eliminarea FGMC, în regim urgent, inclusiv prin intermediul politicilor și programelor pentru eliminarea muncii copiilor.
- Pledarea pentru abolirea efectivă a muncii copilului, după caz, în colaborare cu alte organizații ale societății civile.
- Pledarea pentru instruire și politici eficiente în domeniul educației și accesul extins la educația obligatorie calitativă și gratuită, până la vârsta minimă de angajare.
- Îmbunătățirea activităților de informare (de către organizațiile sindicale) în sectoarele economice în care este răspândită munca copiilor, și a inițiativelor de implementare în anumite sectoare

[23] IPEC: *The role of employers' and workers' organizations in combating child labour (Rolul patronatelor și sindicatelor în combaterea muncii copilului)*. Geneva, ILO, 2006.
Disponibil la: http://www.ilo.org/ipecinfo/product/viewProduct.do?productId=5924

- Întreprinderea unor acțiuni pentru asigurarea existenței sistemelor eficiente de combatere a muncii copiilor în lanțuri de aprovizionare, recunoscând utilitatea dialogului social în elaborarea și punerea în aplicare a acestor sisteme. Informarea, promovarea și însușirea lecțiilor de pe urma succesului inițiativelor de combatere a muncii copilului și, în special a FGMC, cu sprijinul guvernelor și organizațiilor internaționale, după caz.[24]

3.3. Rolul Inspecției Muncii

În baza atribuțiilor directe în domeniul muncii copiilor, inspectorii muncii din **Unitatea de monitorizare a muncii copilului** (UMMC)[25] și alți inspectori ai muncii pot:

- să monitorizeze modul în care este asigurată respectarea legislației relevante;
- să participe la elaborarea cadrului normativ și de politici;
- să mențină dialogul dintre partenerii relevanți la nivel central și local;
- să identifice, documenteze și investigheze cazuri de exploatare a muncii copilului;
- să sensibilizeze angajatorii privind legislația în domeniul muncii copilului și riscurile cu care se confrunta copii care au atins vârsta minimă de angajare;
- să stabilească normele juridice încălcate și să monitorizeze îndeplinirea prescripțiilor înaintate;
- să instruiască inspectorii muncii și membrii comunității în baza programului privind combaterea muncii copilului[26];
- să ofere date cantitative și calitative privind munca copilului în Moldova[27]

[24] Foaia de parcurs privind realizarea obiectivului de eliminare a celor mai grave forme ale muncii copiilor până în 2016, adoptată în cadrul Conferinței Globale privind Munca Copilului, Haga, mai 2010. Disponibilă la: http://www.ilo.org/ipecinfo/product/viewProduct.do?productId=13453
[25] UMMC a fost creată în cadrul Inspecției Muncii în mai 2007.
[26] Programul pentru inspectorii muncii privind combaterea muncii copilului a fost elaborat în 2007, cu sprijinul IPEC.
[27] www.inspectiamuncii.md

CAPITOLUL III.
ACTORII PRINCIPALI ȘI ROLUL ACESTORA

3.4. Rolul autorităților publice locale

Autoritățile publice locale (primarul, membrii consiliului local și alți funcționari publici locali) au un rol important în: promovarea comportamentelor active și responsabile în cadrul comunității, dezvoltarea și menținerea serviciilor conform necesităților membrilor comunității. În acțiunile imediate de prevenire și combatere a muncii copilului autoritățile publice locale trebuie:

- să organizeze și să mobilizare participarea membrilor comunității în acțiuni de prevenire și eliminare a FGMC;
- să prevină, constate și să combată încălcările legislației comise în teritoriul administrat;
- să creeze, asigure funcționarea precum și accesul la serviciile relevante (de prevenire, asistență, reabilitare, resocializare) copiilor în situații de risc și retrași din FGMC, cât și familiilor acestora;
- să asigure accesul tuturor copiilor la educație gratuita și de calitate;
- să organizeze și să asigure un mecanism eficient de coordonare dintre instituțiile publice și organizațiile neguvernamentale, implicate în monitorizarea muncii copilului și prestarea de servicii specializate pentru copii;
- să raporteze cazurile de muncă a copilului, inclusiv traficul de copii, Comitetului Național Director pentru eliminarea muncii copilului și Comitetului Național pentru Prevenirea și Combaterea Traficului de Ființe Umane;
- să asigure realizarea programelor privind utilizarea forței de muncă și crearea a noi locuri de muncă;
- să susțină promovarea modelelor eficiente de prevenire și combatere a muncii copilului;
- să faciliteze replicarea practicilor bune de combatere a muncii copilului la nivel de raion, sat, comună;
- să elaboreze și să implementeze un plan local de acțiuni privind prevenirea și eliminarea FGMC, specificând rolurile și responsabilitățile partenerilor implicați.

3.5. Rolul organizațiilor non-guvernamentale

Organizațiile non-guvernamentale (ONG) pot interveni în diferite domenii ale vieții sociale, inclusiv, în domeniul protecției copilului. Prin acțiunile comune, implicare, colaborare și deschidere, ONG-urile sunt apte:

- să participe la acțiuni de mobilizare a comunității pentru a asigura prevenirea și eliminarea FGMC;
- să solicite Guvernului să respecte drepturile copiilor și să asigure prestarea serviciilor corespunzătoare copiilor vulnerabili, pentru a-i proteja de munca copiilor, mai ales, de cele mai grave forme și acordarea asistenței celor care au fost retrași din munca copiilor;
- să monitorizeze respectarea tuturor drepturilor copilului și să sensibilizeze opinia publică întru schimbarea atitudinilor și comportamentelor față de munca copilului;
- să contribuie la elaborarea și implementarea programelor de interes național privind munca copilului;
- să acționeze într-o colaborare strânsă cu toți actorii relevanți în combaterea muncii copilului;
- să adapteze și implementeze modele internaționale efective de prevenire și combatere a FGMC;
- să creeze și să presteze servicii specializate relevante (de prevenire, asistență, reabilitare, resocializare) copilului în situații de risc și retrași din FGMC, cât și familiilor acestora;
- să raporteze toate cazurile de muncă a copilului serviciilor/instituțiilor relevante;
- să contribuie la monitorizarea incidenței muncii copiilor și a problemelor conexe, inclusiv prin activități corespunzătoare de cercetare și consolidare a capacităților.

CAPITOLUL III.
ACTORII PRINCIPALI ȘI ROLUL ACESTORA

3.6. Rolul comunității

Existența unei comunități este însoțită și determinată de sentimentul apartenenței la acea comunitate, respectiv, fiecare membru al comunității poate conta pe sprijinul celorlalți în depășirea situațiilor dificile. Totodată, comunitatea trebuie să fie conștientă de propriile nevoi și resurse pentru a se implica activ, prin fiecare membru al său, în găsirea unor căi de rezolvare a problemelor cu care se confruntă.

Cel mai eficient model de abordare a unui fenomen social la nivel local este *mobilizarea comunitară* care asigură o intervenție de succes în reducerea sau eliminarea problemei. Astfel, pentru a combate munca copilului, este necesar ca membrii comunității:

- să promoveze crearea serviciilor sociale în toate comunitățile și accesul liber la aceste servicii;
- să susțină și să participe activ în acțiuni de prevenire și combatere a muncii copilului;
- să contribuie la reducerea barierelor din societate pentru integrarea socială a copiilor în situații de risc și victime ale FGMC;
- să participe la creșterea gradului de conștientizare a membrilor comunității privind munca copilului;
- să acționeze prin măsuri concrete (activități de voluntariat, oferirea sprijinului emoțional și material) renunțând, astfel, la pasivitatea tradițională;
- să cunoască instituțiile competente în prevenirea și combaterea muncii copilului;
- să raporteze toate cazurile de muncă a copilului și FGMC;
- să participe la pilotarea și aplicarea la scară largă a modelelor efective de intervenție pentru prevenirea și eliminarea FGMC;
- să fie conștienți de rolul determinant al comunității în prevenirea și identificarea cazurilor de muncă a copilului.

3.7. Rolul şcolii

Şcoala are un rol important în acţiunile de prevenire şi combatere a muncii copilului. Cadrele didactice sunt în permanent contact cu elevii, pot identifica şi diagnostica prompt problemele acestora şi pot atrage atenţia autorităţilor sau organizaţiilor non-guvernamentale competente pentru a interveni precoce. Pentru a complimenta şi eficientiza acţiunile comune de prevenire şi combatere a muncii copilului, şcoala şi alte instituţii educaţionale trebuie:

- să informeze copiii, părinţii şi alţi membri ai comunităţii privind importanţa educaţiei şi formării profesionale pentru copii, în scopul prevenirii apariţiei unor situaţii de exploatare prin muncă a copiilor;
- să organizeze şi să participe în acţiuni de la monitorizare a muncii copilului;
- să identifice şi să refere la echipele multidisciplinare toate cazurile de absenteism şi nereuşită şcolară, de abandon şcolar şi neşcolarizare;
- să explice părinţilor necesitatea oferirii timpului suficient pentru pregătirea temelor, odihnă şi activităţi recreative;
- să raporteze toate cazurile de încălcare a drepturilor copiilor, contravenţii şi/sau infracţiuni, sustragere a elevilor din procesul de învăţământ, pentru a fi implicaţi în FGMC organelor relevante (Inspecţia Muncii, organele de drept, autoritatea tutelară) ;
- să elaboreze şi să implementeze planuri individuale de lucru pentru copiii cu nereuşită şcolară sau copiii care necesită asistenţă pedagogică în procesul de re/integrare în sistemul şcolar, pentru a preveni abandonul şcolar şi intrarea prematură pe piaţa muncii;
- să asigure menţinerea şi re/integrarea copiilor în sistemul educaţional prin asigurarea unor facilităţi (scutirea de plata pentru chiria manualelor; micşorarea sau scutirea de taxa pentru Asociaţia Părinţilor; asigurarea orelor de meditaţie; oferirea prânzului etc.);
- să implice Asociaţia Părinţilor în acţiuni de prevenire şi combatere a muncii copilului prin întruniri informative cu părinţii, prin participare în monitorizarea muncii copilului etc.;
- să implice copiii aflaţi în situaţii de risc şi victime ale exploatării economice în activităţi extracurriculare în vederea facilitării procesului de resocializare.

CAPITOLUL III.
ACTORII PRINCIPALI ŞI ROLUL ACESTORA

3.8. Rolul instituţiilor religioase

Reprezentanţii instituţiilor religioase pot să se implice activ în activităţi de informare şi convingere a membrilor comunităţii privind consecinţele negative a muncii copilului. Participarea preotului la evenimentele iniţiate de către şcoală, primărie sau ONG-uri contribuie la sporirea credibilităţii şi a impactului evenimentelor respective.

Reprezentanţii cultelor pot:

- să iniţieze discuţii despre folosirea muncii copilului în comunitate;
- să se implice activ în sensibilizarea populaţiei referitor la relaţiile părinte-copil, în promovarea unor comportamente morale bazate pe valorile comunităţii;
- să sprijine copiii aflaţi în situaţii de risc sau implicaţi în munca copilului şi familiile acestora prin suport moral şi material.

3.9. Rolul părinților

Implicarea copilului în muncă, în detrimentul educației, nu este condiționată doar de sărăcia familiilor dar, este și un tribut tradițiilor înrădăcinate și susținute mutual de întreaga societate.

Părinții sunt cei care iau decizii în ce privește educația și instruirea copilului, astfel, pentru a asigura un viitor decent copiilor săi părinții trebuie:

- să opteze pentru educația copiilor și să asigure frecventarea școlii de către copii;
- să respecte necesitățile copilului pentru alternarea activităților de instruire, asistarea la treburile gospodăriei cu activități de recreare și odihnă;
- să înțeleagă că cel mai potrivit loc de pregătire a copiilor pentru viața de adult este școala;
- să cunoască că munca copilului afectează integritatea fizică și morală a copilului;
- să raporteze cazurile de implicare în munci a copilului, identificate în comunitate;
- să apeleze pentru suport, la structurile responsabile de protecția familiei și copilului în caz de necesitate.

CAPITOLUL III.
ACTORII PRINCIPALI ȘI ROLUL ACESTORA

3.10. Rolul copiilor

Potrivit copiilor antrenați în procesul de monitorizare a respectării drepturilor copilului în Republica Moldova, „Copii sunt nevoiți să se încadreze în câmpul muncii pentru a supraviețui, pentru a duce un trai cât de cât decent"; „Copiii lucrează toată ziua alături de părinți, îndeplinind aceleași munci. La sat graficul de muncă este mai mare decât la oraș. Seara ei fac lecțiile, a doua zi poate că nici nu se duc la școală și iarăși la muncă cu părinții, pentru a putea cumva exista".[28]

Implicarea copiilor în activitățile de prevenire și combatere a muncii copilului este oportună și necesară, deoarece îi vizează în mod direct.

Copiii sunt capabili:

- să informeze semenii despre munca copilului și de consecințele formelor grave ale muncii copilului;
- să participe la activitățile de monitorizare a muncii copilului;
- să sesizeze echipele multidisciplinare (cadre didactice, asistenți sociali, psihologi școlari, lucrători medicali, polițiști, inspectori ai muncii etc.) sau alte structuri relevante despre cazurile de muncă a copilului;
- să ofere sprijin copiilor în situații de risc pentru facilitarea reintegrării sociale și școlare a acestora;
- să participe la evaluarea cazurilor asistate în cadrul sistemului de monitorizare a muncii copilului.

[28] Raportul copiilor despre respectarea Convenției privind drepturile copilului în Republica Moldova *„Adevărul vorbit de copii"*, Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului în Moldova, 2009, www.childrights.md

CAPITOLUL III.
ACTORII PRINCIPALI ȘI ROLUL ACESTORA

Cooperarea tuturor actorilor sociali, cu preponderență a factorilor decisivi, este crucială în acțiunile de prevenire și combatere a muncii copilului la toate nivelele.

Orice comunitate poate deveni viabilă numai în cazul în care aspirația spre prosperitate este alimentată de cetățeni, actori și parteneri gata să acționeze în numele binelui comun.

CAPITOLUL IV. MODELE DE PREVENIRE ȘI COMBATERE A MUNCII COPILULUI

Agențiile de implementare ale ILO-IPEC[29], în parteneriat cu alte organizații active în protecția familiei și a copilului, au pilotat cu succes **mai multe modele eficiente de lucru, propuse de ILO-IPEC, pentru prevenirea și combaterea muncii copilului, printre care:**

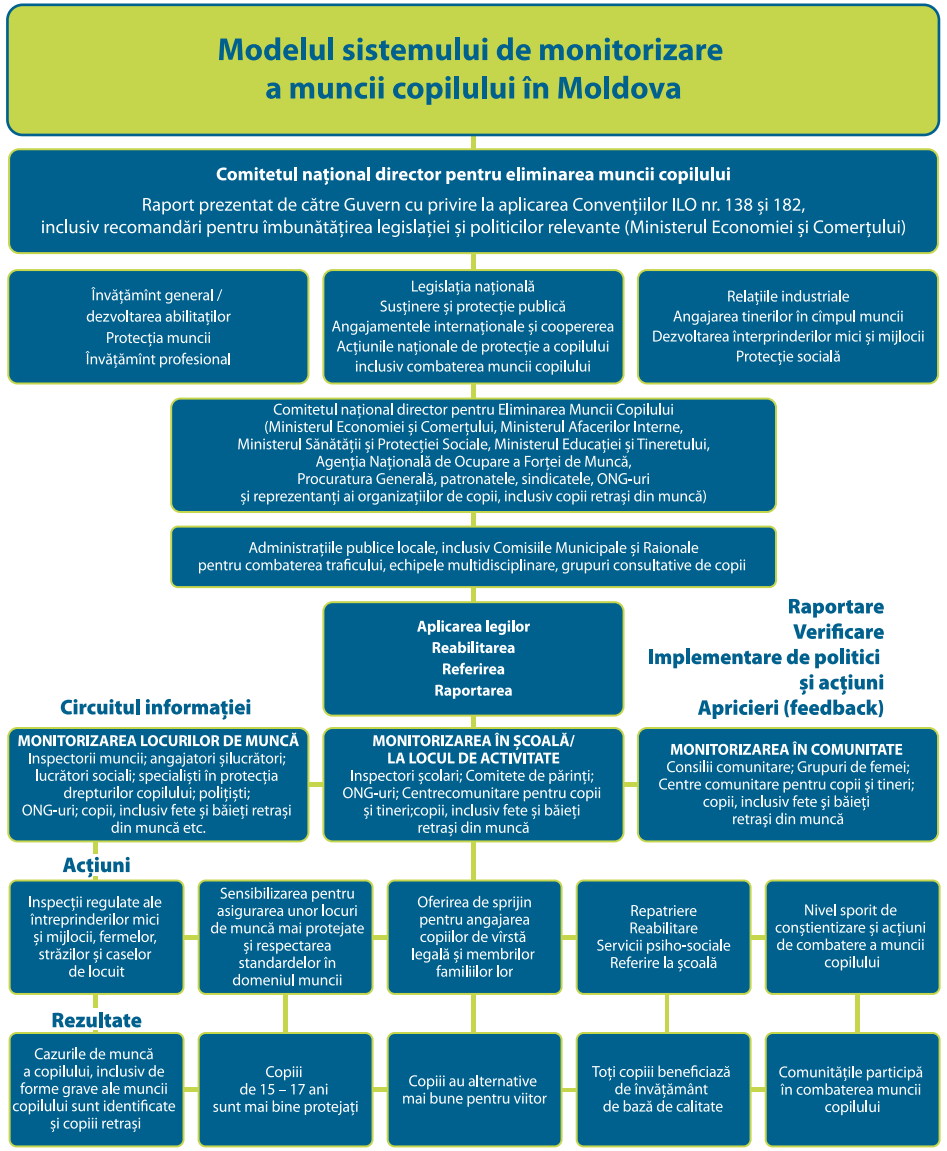
- modelul „Sistemul de monitorizare a muncii copilului"
- modelul „Plasare a tinerilor în câmpul muncii"
- modelul „Acțiuni de la egal la egal"

Sistemul de monitorizare a muncii copilului (SMMC)	Plasarea tinerilor în câmpul muncii	Acțiuni de la egal la egal
O abordare eficientă în combaterea muncii copilului este monitorizarea regulată a locurilor unde ar putea lucra copiii: • întreprinderi și ateliere; • școli (pentru a identifica copii care au abandonat școala sau au o reușită scăzută); • străzi; • comunitate (munci casnice). „A monitoriza munca copilului" înseamnă: • a identifica copiii care muncesc; • referi copiii la serviciile educaționale sau alte servicii de care aceștia au nevoie; • a documenta și raporta autorităților cazurile identificate (pentru a ști ce se întâmplă în viitor cu acești copii și a elabora politici în domeniu).	Angajarea tinerilor este o strategie importantă pentru copiii de vârsta minimă de angajare. Ea include: • educație și consiliere educațională și profesională; • instruire profesională; • identificarea locurilor de muncă și mediere cu angajatorii; • semnarea acordurilor cu angajatorii; • monitorizarea locurilor de muncă cu privire la condițiile de muncă (pentru asigurarea respectării normelor cu privire la sănătatea și siguranța la locul de muncă).	Această abordare asigură participarea activă a copiilor și tinerilor în acțiuni de prevenire și combatere a muncii copilului. Modelul „Acțiuni de la egal la egal" prevede instruirea copiilor și tinerilor în baza principiului „de la egal la egal" pentru a organiza mai multe activități relevante, printre care: • informarea semenilor despre fenomenul muncii copilului; • organizarea activităților de recreare cu copii în situații de risc și dificultate; • participă la identificarea copiilor care muncesc și • raportarea cazurilor identificate membrilor EMD.

[29] Agențiile de implementare ale ILO-IPEC: Centrul Național de Prevenire Abuzului față de Copii, La Strada și Centrul de Consultanță în Afaceri.

În sistemul de monitorizare a muncii copilului de regulă sunt antrenaţi membrii echipelor multidisciplinare (EMD), din care fac parte: cadre didactice, asistenţi sociali, psihologi, medici, educatori de la egal la egal, poliţişti, patroni, sindicalişti, părinţi, copii, mass-media etc	Luând în consideraţie că legislaţia naţională prevede dreptul tinerilor de a se angaja în câmpul muncii de la vârsta de 16 ani, guvernul, sindicaliştii şi patronii sunt factorii decisivi în implementarea, monitorizarea şi replicarea modelului de plasare a tinerilor în câmpul muncii.	

În mijlocul preocupării din ce în ce mai mari privind impactul recesiunii economice, ILO avertizează că eforturile de eliminare a celor mai grave forme ale muncii copiilor pierd din intensitate şi cheamă la revitalizarea campaniei mondiale pentru eradicarea acestei practici. Aplicarea modelelor ILO-IPEC (prezentate mai sus) la scara naţională, va contribui la realizarea dezideratului de eliminare efectivă a celor mai grave forme ale muncii copiilor în Republica Moldova. Trebuie să oferim tuturor copiilor şansa de a-şi trăi copilăria cu preocupările specifice ei: dezvoltare, joc, educaţie, oportunităţi şi nici într-un caz forme grave ale muncii.

ANEXA II. PROIECTELE ILO ÎN DOMENIUL PREVENIRII ȘI COMBATERII MUNCII COPILULUI

Programul Internațional al ILO pentru eliminarea muncii copilului (ILO-IPEC) a început sa activeze în Republica Moldova în luna septembrie 2003, oferind asistență tehnică și financiară pentru a elimina cele mai grave forme ale muncii copilului și a pune în aplicare convențiile ILO cu privire la munca copilului: Convenția nr.138 privind vârsta minimă (1973) și Convenția nr.182 privind cele mai grave forme ale muncii copilului (1999). Începând cu anul 2004, proiectele din Europa Centrală și de Est au fost implementate într-un cadru comun de programe, întitulat **„PROiectul de asistență Tehnică pentru combaterea Exploatării prin muncă și în scopuri sexuale a Copiilor, inclusiv a Traficului de copii, în Europa Centrală și de Est (PROTECT ECE)”**, în Albania, Bulgaria, Kosovo (MINUK), Moldova, România și Ucraina. În cadrul proiectului PROTECT ECE au fost implementate următoarele sub-proiecte regionale, finanțate de Guvernul Statelor Unite ale Americii și Guvernul Republicii Federale Germania:

- Combaterea muncii copilului în unele țări membre ale Pactului de Stabilitate: Dezvoltarea capacităților și acțiunea directă — Program subregional axat pe cele mai grave forme ale muncii copilului,
- Combaterea traficului de copii pentru exploatare prin muncă și exploatare în scopuri sexuale în Balcani și Ucraina (Faza I) și
- Traficul și alte forme grave ale muncii copilului în Europa Centrală și de Est (Faza II).

Până în prezent activitatea ILO-IPEC a fost axata pe: a/ sprijin pentru integrarea muncii copilului în legislația și politicile relevante; b/ sensibilizarea și instruirea reprezentanților autorităților publice, organizațiilor sindicale și patronale, organizațiilor neguvernamentale responsabile de pilotarea modelelor de lucru împotriva muncii copilului (monitorizarea muncii copilului, angajarea tinerilor în câmpul muncii, educație de la egal la egal); c/ acordarea de asistență directă copiilor retrași din formele grave ale muncii copilului și copiilor în situații de risc, identificați în 5 arii ale ILO-IPEC; d/ schimbul de experiențe și bune practici documentate în procesul de pilotare a modelelor de lucru propuse de ILO-IPEC pentru a combate cele mai grave forme ale muncii copilului, inclusiv traficul de copii.

ANEXA II. PROIECTELE ILO ÎN DOMENIUL PREVENIRII ȘI COMBATERII MUNCII COPILULUI

În anii 2005-2009, ca rezultat al activităților ILO-IPEC au fost înregistrate următoarele rezultate:

- **900 de profesioniști** (asistenți sociali, psihologi, pedagogi, educatori de la egal la egal, sindicaliști și angajatori, preoți, angajați ai ONG-urilor, membri ai comisiilor municipale și raionale pentru combaterea traficului de persoane, membri ai Comitetului național director etc.) au beneficiat de activitățile de dezvoltare a capacităților de pilotare a modelelor de intervenții IPEC în domeniul monitorizării muncii copilului și angajării tinerilor;
- **2158 copii** (996 băieți și 1162 fete) au fost retrași și preveniți de a intra în formele grave ale muncii copilului, inclusiv traficul de copii, datorită serviciilor oferite de partenerii IPEC;
- **peste 29400 de copii** (beneficiari indirecți) au primit informații cu privire la formele grave ale muncii copilului și au beneficiat de serviciile prestate de profesioniștii instruiți;
- **circa 11600 membri ai familiilor și profesori** au primit informații cu privire la formele grave ale muncii copilului de la educatorii de la egal la egal și alți profesioniști multidisciplinari;
- aproximativ **3000 de studenți** au beneficiat de instruiri, inclusiv informații cu privire la FGMC, desfășurate în anii 2007-2010 din sursele proprii ale acestor universități;
- **28 de organizații** din Moldova au utilizat circa 20 de materialele IPEC în activitățile lor împotriva formelor grave ale muncii copiilor.

În aprilie 2009 Republica Moldova a fost inclusă în **Proiectul Global al IPEC de dezvoltare, sensibilizare și sprijin pentru implementarea Planului Global de Acțiuni privind eliminarea FGMC până în 2016**, finanțat de Departamentul Muncii al Departamentul Muncii al SUA. Acest Proiect a sprijinit elaborarea Planului național de acțiuni pentru prevenirea și eliminarea muncii copiilor în Moldova pentru anii 2011-2015.

ANEXA II. PROIECTELE ILO ÎN DOMENIUL PREVENIRII ŞI COMBATERII MUNCII COPILULUI

Din februarie 2005, **Federația Națională a Patronatului din Agricultură și Industria Alimentară (FNPAIA), cu sprijinul Biroului Activități pentru Patronate (ACT/EMP),** implementează Proiectul „Combaterea muncii copiilor în sectorul agricol al Moldovei". Printre activitățile principale, realizate în cadrul acestui proiect pot fi menționate următoarele:

- elaborarea, adoptarea, promovarea și monitorizarea aplicării Codului de conduită pentru patroni privind eliminarea FGMC în agricultură și industria alimentară;
- realizarea campaniilor de informare și de advocacy;
- elaborarea materialelor informative și de instruire;
- instruirea formatorilor (din cadrul asociațiilor-membre ale FNPAIA);
- lansarea paginii web www.fnpaia.org cu informație privind eliminarea muncii copiilor;
- realizarea Studiului privind munca copiilor în agricultură și publicarea raportului asupra acestuia

ILO
International Programme on
the Elimination of Child Labour
(IPEC)

IPEC Office in Moldova
27 Staful Tarii Street
Chisinau, Moldova

Tel/Fax.: (373) 22 23 74 86
e-mail: ipec@ilo.org
www.ilo.org/ipec

ISBN 978-92-2-824362-8

